

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนไว้ดังนี้คือ มีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์ สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ และมีความคิดสร้างสรรค์ การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาศิลปะให้แก่นักเรียนอย่างเป็นทางการเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนแสดงออกตามความสนใจ การรับรู้และความสามารถของแต่ละบุคคลอันก่อให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ ผลงานต่าง ๆ และผลที่เป็นนามธรรม ได้แก่ พัฒนาการทางด้านสติปัญญา อารมณ์ สังคม ร่างกาย สุนทรียภาพ ความคิดสร้างสรรค์ และการรับรู้ มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ มีประสบการณ์ทางศิลปะ แต่การเรียนการสอนศิลปะในโรงเรียนระดับประถมศึกษานั้น ยังไม่ได้ตอบสนองจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เรื่องการจัดการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการแสดงออกทางความคิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เรียนมากนัก และจากการศึกษาที่ทำการศึกษาความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาพบว่า การเรียนการสอนศิลปะยังประสบปัญหาอยู่อีกมากโดยเฉพาะด้านการสอนของครูซึ่งยังคงใช้รูปแบบเดิม ๆ ที่เคยปฏิบัติกันมา หรือสอนตามประสบการณ์ของผู้สอน ไม่ได้ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ไม่ได้ส่งเสริมการแสดงออกทางด้านกระบวนการคิด และความคิดสร้างสรรค์ บางครั้งก็เน้นทักษะฝีมือมากเกินไป และยังพบอีกว่ากิจกรรมศิลปะในระดับประถมศึกษาที่ครูจัดกิจกรรมยังซ้ำซาก ครูขาดประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมจินตนาการยังไม่มากเท่าที่ควร นอกจากนี้ยังพบอีกว่า เมื่อนักเรียนพบปัญหาในการปฏิบัติงานศิลปะ นักเรียนก็มักจะมีการแก้ไขปัญหาในแนวทางเดิม ๆ เมื่อผู้เรียนไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ก็จะรู้สึกว่าเป็นเรื่องยาก (ชาญ จรุงสร้างสี, 2551) ซึ่งสอดคล้องกับกีฬาศักดิ์ สุระเสียง (2544) กล่าวว่า “กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียน มีคุณลักษณะที่คิงามและมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาค่านิยม เจตคติ พฤติกรรมและบุคลิกภาพ เน้นเป็นคนช่างคิดช่างทำ ปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้โดยใช้กิจกรรมจริยศึกษา ศิลปะศึกษา ดนตรี และนาฏศิลป์ ลูกเสือ เนตรนารี ผู้บำเพ็ญประโยชน์โดยเฉพาะกิจกรรมในวิชาศิลปะศึกษา

เป็นกิจกรรมที่จะนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ให้เกิดแก่เด็กในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และการเรียนรู้คุณค่าทางศิลปะ”

ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) William J.J. Gordon และคณะ (อ้างถึงใน ชีร์ชัย เนตรถนอมศักดิ์, 2537) กล่าวว่า “ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) เป็นส่วนหนึ่งของงานในชีวิตประจำวันและการใช้ชีวิตส่วนตัวของทุกคน” Gordon ยังบอกอีกว่า “ความคิดสร้างสรรค์ไม่ใช่สิ่งเร้นลับ ไม่ใช่พรสวรรค์ที่ต้องมีมาแต่กำเนิด แต่ความคิดสร้างสรรค์สามารถฝึกฝนให้เกิดขึ้นได้ มนุษย์สามารถเพิ่มความคิดสร้างสรรค์ของเขาเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิต หรือการทำงานไม่ว่าจะเป็นส่วนตัวหรือเป็นกลุ่ม (ป.มหาจันทร์, 2538) ความคิดสร้างสรรค์ จะนำไปสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรม และถือเป็นคุณสมบัติที่ทุกหน่วยงานในสังคมพึงปรารถนาความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการผลิตเป็นพื้นฐานสำคัญของแรงงานที่มีความรู้ในอนาคต และเป็นพื้นฐานสำคัญในด้านอื่น ๆ ตลอดจนก่อให้เกิดผลผลิตที่มีค่า และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติ” ในอดีตบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วไปทั้งคนไทยและสังคมโลกจนได้รับยกย่องจากองค์การสหประชาชาติให้เป็นบุคคลสำคัญของโลกคือพระสุนทรโวหารหรือที่รู้จักกันในนามของสุนทร (ภู่) ท่านเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์ในการใช้ภาษาทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านความคล่องในการคิด ความยืดหยุ่นในการคิด ความคิดริเริ่ม และความคิดละเอียดลออ ปัจจุบันผู้ที่ได้รับการกล่าวขานถึงมากที่สุดในด้านของความคิดอเนกนัย ซึ่งเป็นลักษณะของความคิดสร้างสรรค์ได้รับการยกย่องเชิดชู จากพสกนิกรชาวไทยทุกคน จนได้รับการขนานนามจากอารยชนาประเทศว่าพระองค์เป็นกษัตริย์นักพัฒนา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 แห่งราชวงศ์จักรี พระบรมมหากษัตริย์องค์ปัจจุบันของไทย พระองค์ได้รับการยกย่องว่าทรงเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ในด้านต่าง ๆ อย่างเป็นเลิศ สิ่งประดิษฐ์และโครงการในพระราชดำริต่าง ๆ เช่น กังหันชัยพัฒนา โครงการฝนหลวง แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนโครงการในพระราชดำริอื่น ๆ อีกมากมาย สิ่งเหล่านี้เกิดจากความคิดจินตนาการในเบื้องต้น ซึ่งนำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ (ความคิดแบบอเนกนัย) ในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานจตุศรีพิทักษ์และสุวิทย์ เมษินทรีย์ (อ้างถึงในศิริพงษ์ เพ็ญศิริ, 2551) ที่กล่าวว่า “คุณลักษณะของคนในวันนี้และวันข้างหน้าจะต้องมีวิสัยทัศน์และความสามารถในการสร้างงานและนวัตกรรมที่สูง” แต่จากการประเมินผลงานศิลปะ (ทัศนศิลป์) ตั้งแต่ปีการศึกษา 2548 ถึงปีการศึกษา 2551 โดยครูผู้สอนศิลปะพบว่าผลงานศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหินลาดวังตอสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 มีลักษณะเหมือน ๆ กัน หรือคล้ายคลึงกันเป็นส่วนมากซึ่งจากการประเมินความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ(ทัศนศิลป์) ด้านความคิดริเริ่มและด้านความคิดละเอียดลออได้ผลดังนี้ ปีการศึกษา 2548 ด้านความคิดริเริ่มมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 60 ด้าน

ความคิดละเอียดลออร้อยละ 62 ปี 2549 ด้านความคิดริเริ่มมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 64 ด้านความคิดละเอียดลออเฉลี่ยร้อยละ 65 ปี 2550 ด้านความคิดริเริ่มมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 63 ด้านความคิดละเอียดลออร้อยละ 63 และปีการศึกษา 2551 ด้านความคิดริเริ่มมีความเฉลี่ยร้อยละ 63 และด้านความคิดละเอียดลออมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 64 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ทางโรงเรียนกำหนดไว้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละ 75 ดังนั้นสิ่งเหล่านี้จึงเป็นเครื่องชี้วัดให้เห็นว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหินลาดวังตอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 ขาดความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ (ทัศนศิลป์) ด้านความคิดริเริ่มและด้านความคิดละเอียดลออ และจากการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) รอบที่สอง ปีพ.ศ. 2551 ผลตามมาตรฐานที่ 4 ด้านผู้เรียนโดยเฉพาะการวาดภาพระบายสีระบุว่านักเรียนส่วนใหญ่ขาดอิสระทางความคิดและการทำงาน ไม่มีความคิดเป็นของตนเองต้องคอยรับฟังคำสั่งจากครูหรือฟังการลอกเลียนแบบจากเอกสาร หนังสือและจากเพื่อนจึงจะสามารถผลิตผลงานออกมาได้ จากความจำเป็นดังกล่าวผู้วิจัยจึงเห็นว่าการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนตั้งแต่เด็กเป็นเรื่องสำคัญ และมีความจำเป็นเร่งด่วน แต่โดยความเป็นจริงแล้วธรรมชาติของเด็กจะไม่ชอบการถูกสอน หรือการคิดที่เต็มไปด้วยเหตุผล และมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัว เพราะกระบวนการคิดของเด็กจะใช้สมองซีกขวาเป็นส่วนมาก ซึ่งเป็นการคิดแบบจินตนาการและความอึดเอมใจ วิชัย วงษ์ใหญ่ (อ้างถึงในจรรุวรรณ ปะกัง, 2551) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Sierpinska et al. (1888) ที่กล่าวว่า ความคิดไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ง่าย ๆ จากครูไปสู่ผู้เรียน ซึ่งพวกเขาต่างก็มีความคิดและจินตนาการเช่นกัน ดังนั้นรูปแบบการสอนที่จะสามารถส่งเสริมหรือสามารถต่อยอดความคิด ความฝัน (จินตนาการ) ของนักเรียนโดยไม่สกัดกั้นความคิด จินตนาการที่พวกเขามีอยู่ จึงจะถือได้ว่าเป็นรูปแบบการสอนที่ดี ซึ่งรูปแบบการสอน Synectics เป็นรูปแบบการสอนที่มุ่งส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนโดยใช้เทคนิคของการเปรียบเทียบ (ธีรชัย เนตรดอนอมศักดิ์, 2537) ความคิดสร้างสรรค์ถือเป็นความคิดขั้นสูงสุดในกระบวนการคิด 6 ขั้นของมนุษย์ ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงเลือกใช้รูปแบบการสอน Synectics ร่วมกับการเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) มาพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน ช่วยให้นักเรียนรู้จักตัวเอง (Self Concept) และพัฒนาขึ้นจนกลายเป็นความภาคภูมิใจในตัวเอง (Self Esteem) (เพ็ญณี แนนรท, 2551)

Barbara Anne Heavilin (1882 อ้างถึงในจันทร์จิรา นที, 2548) กล่าวว่า “รูปแบบการสอน Synectics เป็นกิจกรรมกลุ่มในระดับสูง มีพื้นฐานมาจากการคิดประดิษฐ์สร้างสรรค์ การสร้างอุปมาเปรียบเทียบและสร้างรูปของภาษาที่ใช้คำซ้ำกัน”

Weaver W. Timothy and Prince George M. (1883 อ้างถึงในพรวัฒนา ศรีคำภา, 2550) (1883) กล่าวว่า “รูปแบบการสอน Synectics เป็นกระบวนการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์อย่างหนึ่งที่น่าไปสู่การวิเคราะห์ปัญหาาร่วมกัน เพื่อให้ได้ความคิดใหม่ ๆ”

Joyce & Weil (1996 อ้างถึงใน สุภาสินี สุภธีระ, 2545) รูปแบบการสอน Synectics มุ่งส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์แก่ผู้เรียน ซึ่ง Gordon และคณะฯ เป็นผู้พัฒนาขึ้น โดยในตอนแรกเขาใช้ Synectics เพื่อพัฒนา กลุ่มสร้างสรรค์ (Creative Groups) ของธุรกิจอุตสาหกรรม ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีหน้าที่แก้ปัญหา หรือพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ต่อมาจึงได้นำมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียน และเป็นที่แพร่หลายในเวลาต่อมา

ประสาธ อิศรปริดา (2532 อ้างถึงใน พรวัฒนา ศรีคำภา, 2550) ระบุว่าในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์มีเทคนิคการสอนหลายรูปแบบที่จะช่วยส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เช่น เทคนิคความไวในความรู้สึก การฝึกระดมความคิด และรูปแบบการสอน Synectics เทคนิคเหล่านี้ได้มีนักวิจัยหลายท่านได้นำมาทดลอง เพื่อฝึกพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และจากการวิจัยพบว่า เทคนิคเหล่านี้สามารถที่จะพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของชาวจูจวงซังสี (2551) ที่กล่าวว่ารูปแบบการสอน Synectics เป็นวิธีการสอนที่เหมาะสมในการนำมาพัฒนาการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา เนื่องจากเป็นเทคนิคหนึ่งในการฝึกทักษะความคิดสร้างสรรค์และรูปแบบการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์แตกต่างจากแนวความคิดแบบเดิม ๆ คิดในมุมมองที่แปลกออกไปและใหม่ต่อปัญหาเดิม หลีกเลี่ยงการแก้ปัญหาตามความเคยชิน โดยอาศัยการเปรียบเทียบหรืออุปมาใช้ในการสร้างสรรค์แนวคิดใหม่ ปิยะชาติ แสงอรุณ (2545) ระบุว่ารูปแบบการสอน Synectics เป็นที่มุ่งเน้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์นักเรียน โดยใช้การเปรียบเทียบมาให้ให้นักเรียนได้พิจารณาอย่างละเอียดเป็นระบบ เมื่อถึงจุดหนึ่งนักเรียนจะสามารถเสนอผลงานของเขาในมิติใหม่ที่แตกต่างออกไปจากกรอบแนวคิดเดิมๆ นิรัช สุดสังข์ (2544) ได้ทำการทดลองใช้รูปแบบการสอน Synectics ในบทเรียนมัลติมีเดีย 4 วิธีการในการศึกษาระดับปริญญาตรี พบว่ากิจกรรม Synectics มีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์ในเชิงบวก เช่นเดียวกับสุพิศ เนตรคำวง (2548) ได้ทำการศึกษาเรื่องการใช้รูปแบบการสอน Synectics เพื่อส่งเสริมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้น ป.5 พบว่า Synectics เป็นรูปแบบการสอนที่น่าสนใจอีกรูปแบบหนึ่งในการสร้างความคิดสร้างสรรค์ เป็นการสอนที่ใช้การเปรียบเทียบสิ่งที่แปลกใหม่ และเชื่อมโยงสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกัน หรือขัดแย้งกันเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสมศักดิ์ ภูวิภาดาพรรณ (2544) ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่ารูปแบบการสอน Synectics ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการนำเอากระบวนการคิดสร้างสรรค์คือการคิดเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์ที่ออกมาในรูปของการเปรียบเทียบมาใช้ สอดคล้องกับกรรณก รูปประสม (2537)

ได้ทำการศึกษาผลการใช้รูปแบบการสอน Synectics ที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่นและความคิดละเอียดลออของเด็กปฐมวัย ผลการทดลอง พบว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรม ด้วยรูปแบบการสอน Synectics มีการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 4 ด้านสูงขึ้น และนั่นทนาย ขาวีราช (2547) ยังได้ระบุว่ารูปแบบการสอน Synectics เป็นการสอนที่น่าสนใจและแปลกใหม่อยู่เสมอ ซึ่งจะช่วยให้ความสนใจของนักเรียนมากขึ้น และสามารถพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์ และยังบอกอีกว่ากลวิธีที่ใช้ในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ใช้การผสมผสานระหว่างวิธีระดมความคิด รูปแบบการสอน Synectics และการเสริมแรง

โรงเรียนบ้านหินลาดวังตอ เป็นโรงเรียนแกนนำการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในปีพุทธศักราช 2552 และยังเป็นโรงเรียนดีเด่นหนึ่งตำบลหนึ่งโรงเรียนในปีเดียวกัน ดังนั้นจึงเป็นแบบอย่างในการจัดกิจกรรมหลัก ๆ หลายกิจกรรม โดยเฉพาะกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะเพราะโรงเรียนบ้านหินลาดวังตอเป็นโรงเรียนแกนนำการจัดการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะของศูนย์ประสานงานที่ 4 ขอนแก่นวิทยายน

จากสภาพปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงเลือกรูปแบบการสอน Synectics และการเสริมแรงทางบวกเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะในสาระทัศนศิลป์ของนักเรียน และสิ่งที่ตามมาต่อจากนั้นก็คือนักเรียนสามารถพัฒนาผลงานศิลปะของตัวเองด้วยใจรัก และเติบโตขึ้นเป็นเยาวชนที่ดีของสังคม เป็นคนดี คนเก่ง และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข นั่นคือจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

2.1 ศึกษาความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ (ทัศนศิลป์) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหินลาดวังตอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 ที่เรียนโดยใช้รูปแบบการสอน Synectics โดยมีคะแนนเฉลี่ยด้านความคิดริเริ่มและความคิดละเอียดลออร้อยละ 75 และจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ดังกล่าวไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

2.2 ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหินลาดวังตอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 ที่มีต่อรูปแบบการสอน Synectics

3. สมมติฐานการวิจัย

การนำรูปแบบการสอน Synectics มาใช้ในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ (ทัศนศิลป์) ทำให้คะแนนเฉลี่ยด้านความคิดริเริ่มและด้านความคิดละเอียดลออผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

4. ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตของการศึกษาดังนี้

4.1 ขอบเขตด้านบุคคล ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหินลาดวังตอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 จำนวน 36 คน

4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ(ทัศนศิลป์) หน่วยการเรียนรู้สนุกกับจินตนาการ และการสร้างสรรค์โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 12 แผน

4.3 ขอบเขตด้านสถานที่ ได้แก่ โรงเรียนบ้านหินลาดวังตอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1

4.4 ขอบเขตด้านเวลา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 12 สัปดาห์

5. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

5.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้รูปแบบการสอน Synectics 6 ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาสภาพปัจจุบันของเรื่องที่เรียน การเปรียบเทียบโดยตรง (รอบที่ 1) การเปรียบเทียบโดยสมมติเป็นสิ่งที่อื่น การสร้างคู่คำขัดแย้ง การเปรียบเทียบโดยตรง (รอบที่ 2) และการกลับไปพิจารณาเดิม

5.2 ความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ (ทัศนศิลป์) ด้านความคิดริเริ่ม และด้านความคิดละเอียดลออ

5.3 ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหินลาดวังตอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 ที่มีต่อรูปแบบการสอน Synectics จำนวน 36 คน

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

6.1 **ความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ (ทัศนศิลป์)** หมายถึงความสามารถในการเขียนภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหินลาดวังตอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 ในหน่วยการเรียนรู้สนุกกับจินตนาการและการสร้างสรรค์ งานวาดภาพระบายสี จำนวน 10 ชิ้นงาน และงานศิลปะประดิษฐ์ จำนวน 2 ชิ้นงาน ซึ่งผลงานแต่ละชิ้นที่นักเรียนจัดทำขึ้นจะต้องสื่อออกมาในลักษณะที่เกิดจากความคิดริเริ่มแปลกใหม่ และความประณีตละเอียดลออ สวยงาม

6.2 รูปแบบการสอน Synectics (Synectics Model) หมายถึง รูปแบบการสอน ที่มีลักษณะสำคัญที่เป็นจุดเด่นคือนำเอาการเปรียบเทียบมาให้ให้นักเรียนได้คิดพิจารณา และเปรียบเทียบกันอย่างละเอียดเป็นระบบที่ดี เมื่อการเปรียบเทียบมาถึงจุดหนึ่งผู้เรียนก็จะสามารถเสนอทริคหรืองานในบทเรียนในมิติที่แตกต่างไปจากกรอบแนวคิดเดิมๆ ได้อย่างเกิดผล ซึ่งวิธีการเปรียบเทียบของรูปแบบการสอน Synectics มี 2 Strategy คือ การสร้างสิ่งคุ้นเคยให้แปลกใหม่และการทำสิ่งแปลกใหม่ให้คุ้นเคย ซึ่งทั้ง 2 Strategy มีขั้นตอน และวิธีการที่แตกต่างกัน ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้ Strategy ที่ 1 ยุทธศาสตร์การสร้างสิ่งคุ้นเคยให้แปลกใหม่ (Syntax for Creating Something New, Strategy One) ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้ทั้ง 3 Analogy ดังนี้คือ

6.2.1 การเปรียบเทียบโดยตรง (Direct Analogy) เป็นการเปรียบเทียบอย่างง่าย ๆ ระหว่างสิ่งของสองสิ่งหรือสองแนวคิด เพื่อให้ผู้เปรียบเทียบเกิดแนวคิดหรือมุมมองที่แปลกใหม่จากเดิม สิ่งที่น่ามาเปรียบเทียบอาจเป็นคน สัตว์ พืช สิ่งของ สิ่งปลูกสร้าง หรือสิ่งไม่มีชีวิตอื่น ๆ

6.2.2 การเปรียบเทียบโดยสมมติคนเป็นสิ่งที่อื่น (Personal Analogy) เป็นการสมมติให้ผู้เปรียบเทียบเป็นคนอื่นหรือสิ่งอื่นที่ไม่ใช่ตนเอง ว่าจะมีความรู้สึกนึกคิดอย่างไร ถ้าเป็นเช่นนั้นๆ ซึ่งจะสมมติเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ได้

6.2.3 การเปรียบเทียบโดยใช้คู่คำขัดแย้ง (Compressed Conflict) เป็นการนำคำที่มีความหมายขัดแย้งกันหรือตรงข้ามกัน มารวมกันเกิดเป็นคำที่มีความหมายใหม่

6.3 แบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ (ทัศนศิลป์) หมายถึง แบบทดสอบภาคปฏิบัติด้วยการเขียนภาพระบายสีที่เน้นด้านความคิดริเริ่มและความคิดละเอียดลออ

6.3.1 ด้านความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานให้มีลักษณะที่แปลกแตกต่างไปจากนักเรียนคนอื่น ๆ โดยประเมินจากแบบทดสอบความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ (ทัศนศิลป์) จำนวน 3 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 เรื่องชุมชนเปี่ยมสุข ฉบับที่ 2 เรื่องขอนแก่นแดนสวรรค์ และฉบับที่ 3 เรื่องฉันรักประเทศไทย ซึ่งลักษณะของผลงานที่สร้างขึ้นจะต้องเป็นลักษณะของความคิดที่แปลกใหม่ไปจากความคิดที่คุ้นเคย

6.3.2 ด้านความคิดละเอียดลออ (Elaboration) หมายถึง ความสามารถในการเพิ่มรายละเอียด ความสมบูรณ์ให้กับภาพที่นักเรียนสร้างขึ้นจากแบบทดสอบจำนวน 3 ฉบับ ความคิดสร้างสรรค์ด้านความคิดละเอียดนี้ใช้จากเกณฑ์การประเมินผลงานศิลปะ (ทัศนศิลป์) ของนักเรียน 5 ด้าน คือ ด้านองค์ประกอบของภาพ ด้านหลักการจัดการภาพ การระบายสี และการตกแต่งภาพ

6.4 ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการสอน Synectics

ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการสอน Synectics หมายถึง ความรู้สึกในด้านดี เข้าใจในประโยชน์ที่ตนได้รับทั้งระดับบุคคลและระดับกลุ่ม ความคิดเห็นนี้ประเมินโดยใช้

แบบสอบถามหลังเสร็จสิ้นการจัดการเรียนการสอนทั้ง 12 แผนฯ แล้วประเมินด้านกระบวนการคิดสร้างสรรค์ตามรูปแบบการสอน Synectics มีรายการประเมินทั้งสิ้น 10 รายการ

7. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เกิดประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ดังนี้

7.1 นักเรียน ได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะ (ทัศนศิลป์) ด้านความคิดริเริ่มและด้านความคิดละเอียดลออ

7.2 ผู้วิจัยได้พัฒนากิจกรรมการสอนโดยใช้รูปแบบการสอนซินเนคติกส์

7.3 ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์กับนักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ